

Asia: VN/36586/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen syyttäjäyhdistys ry (myöh. SSY) edustaa suurinta osaa Suomen syyttäjistä.

SSY ymmärtää, että sopimus on jo käytännössä solmittu ja siihen on vaikeaa tehdä muutoksia. SSY olisi pitänyt parempana toimintatapana, että sopimuksesta olisi pyydetty lausuntoa ennen sen solmimista.

Sen vuoksi kiinnitämme huomiota asioihin, joihin voisi vielä tarkentaa tai asioihin, jotka ovat Suomen sisäisiä.

Suomeen sijoitettavien Yhdysvaltojen joukkojen henkilöstön määrä on vielä epäselvä. Todennäköisesti joukkoja on suurimmillaan Suomessa tuhansia henkilöitä. On odotettavissa, että tämä tulee aiheuttamaan Suomessa asioita käsitteleville tahoille huomattavasti lisää työtä. Lisääntyneet työt pitää huomioida määrärahoissa. Tällä hetkellä vain puolustusministeriö on esittänyt tarvetta lisähenkilökunnalle. Lisähenkilöstön ja määrärahojen tarve tulee tuoda selkeästi esille hallituksen esityksessä. Eduskuntakäsittelyssä asian esille tuominen on liian myöhäistä.

Suomessa on sisäisiä sotilasrikoksia käsittelyssä vuosittain Syyttäjälaitoksessa satoja ja tuomioistuimissa myös lukuisia. Tämän lisäksi tulee mukaan Yhdysvaltojen joukkojen ns. siviilirikosten määrät. Lisäksi sopimuksen mukaan Yhdysvaltojen joukkojen tulee ilmoittaa Syyttäjälaitokselle asiat, joiden osalta Suomen tulee ratkaista ottaako Suomi rikosasian käsittelyynsä taikka vahingonkorvausasiat korvattavakseen. Tämä kaikki lisää oikeuslaitoksen työtä.

Asiat käsitellään Yhdysvaltojen kanssa englanniksi ja asiakirjat sisältävät NATO turvaluokiteltuja tai Yhdysvalloissa erikseen salassa pidettäviksi määrättyjä asiakirjoja, joiden osalta salassapitosäännökset ja käsittelijöiden velvollisuudet ovat tiukat. Nyt pitää huolehtia siitä, että on riittävät voimavarat asiakirjojen kääntämiseksi Suomeksi, koska suomalaisilla asioiden käsittelijöillä on virkavastuuasioissa. Samalla tulee huolehtia siitä, että käännökset tehdään virkatyönä eikä nykyisen kaltaisesti ostopalveluina, jotta turvallisuussäännökset täyttyvät eikä kukaan suomalainen käsittelijä joudu lainvastaisiin tilanteisiin. Sama koskee sitä, että asiakirjojen käsittelyä ja siirtämistä varten tarvitaan asianmukaiset toimitilat ja tietoliikenneyhteydet.

Tämä vaatisi vertailutietoa esimerkiksi Norjasta, Tanskasta ja Virossa sotilaiden määristä, ilmoitettujen asioiden määristä, syyteharkintaan ja tuomioistuimeen siirtyneistä asioista, turvallisten toimitilojen ja tietoliikenneyhteyksien kuluista yms.

Huomiota ehdotuksessa kiinnittää artiklan 12 (rikosoikeudellinen toimivalta) osalta se, että verrattuna NATO Sofa sopimukseen, tuomiovallasta luopuminen poikkeaa sisällöltään olennaisesti. Nyt Suomi lähtökohtaisesti luopuu tuomiovaltansa ensisijaisuudesta. Nato Sofassa luopuminen oli yksittäisissä tilanteissa. Suomella on mahdollisuus peruuttaa tuomiovallasta luopuminen silloin, kun asialla on Suomelle erityistä merkitystä. Suomen tulee kuitenkin tehdä päätös lyhyessä ajassa, vain 30 pv määräajassa siitä, kun ilmoitus asiasta on Suomelle tehty. Olisi syytä tarkentaa milloin ilmoitus tulee tehdä ja sitä, mitä tietoja ilmoituksen tulee sisältää tai saako Suomi pyytää lisäselvitystä, jonka aikana ei määräaika kulje. Kyse on merkittävästä asiasta, jossa ilmoitusta ei saa viivytellä, mutta myös liian ”aikainen” huonoilla tiedoilla tehty ilmoitus on ongelmallinen. Itse ilmoitettavien asioiden rajaa on pidettävä asianmukaisena.

Samalla pitäisi tarkemmin määritellä, mitä siihen asti asian selvittämisessä/esitutkinnassa tapahtuneille aineistoille tapahtuu. Saako toinen osapuoli aineiston automaattisesti ja toisaalta saako osapuoli aina virka-apua toiselta tapahtuman tutkimuksissa. Ongelmiahan aiheutuu esimerkiksi siitä, kun eri alueilla ei Suomella tai toisaalta Yhdysvalloilla ole toimivaltaa.

Huomioitava on lisäksi, miten näissä asioissa huomioidaan Suomessa voimassaoleva asianomistajan syyteoikeus? Jos Suomi ottaa rikosasian käsiteltäväksi ja syyttäjä päätyy syyttämättä jättämispäätökseen, niin avautuuko asiassa asianomistajan syyteoikeus tai onko se syyttäjän syyttäessä rinnakkainen?

Tähän samaan asiaan liittyy määritelmien täsmentäminen. Kuten oikeuskansleri on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota ehdotuksen kohdan 15.2.10 määritelmään ” välittömässä läheisyydessä” taikka artiklan 12 kohdan 6 ”virallisen tehtävän” määritelmään. Kun ensisijainen tulkintaoikeus asioissa on Yhdysvalloilla olisi ainakin syytä saada juuri sitä koskevaa vertailutietoa muista maista.

Tarkennuksia tarvittaisiin myös 12 artiklan 7 kohdan uhrin oikeudet vahingonkorvausasioissa. Tarkoittaako sopimus sitä, että Suomen valtio korvaa suomalaisten asianomistajien vahingot, jos ne on aiheuttanut Yhdysvallat? Onko Suomella regressioikeutta Yhdysvalloilta?

Haavisto Jukka
Suomen syyttäjäyhdistys ry